

中华文化

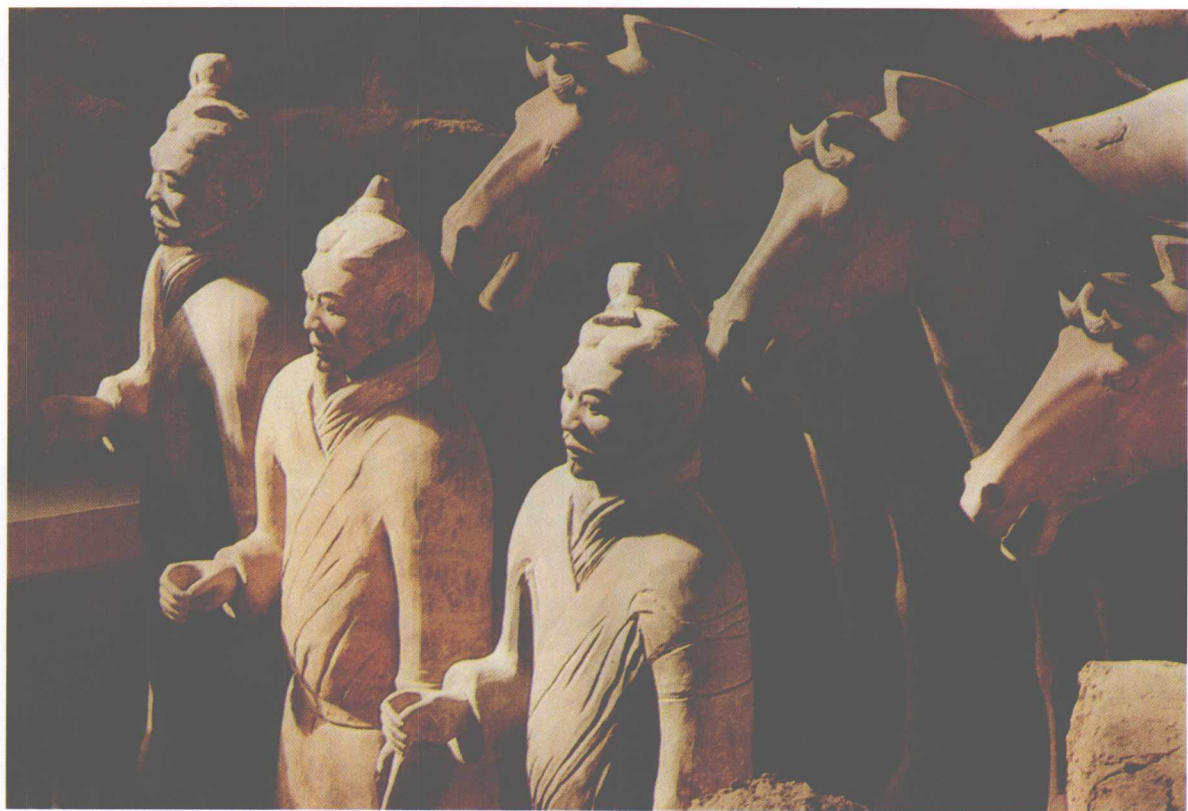
جوڭخۇا مەدەنىيىتى

(新疆版)

韩 鉴 堂 编 著
买提热依木·沙依提 维文翻译

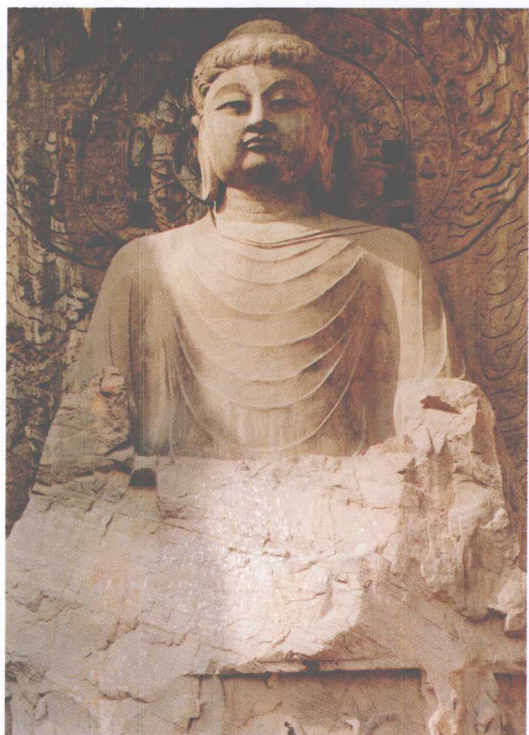
北京语言大学出版社
BEIJING LANGUAGE AND CULTURE
UNIVERSITY PRESS

▲ 兵马俑（秦）

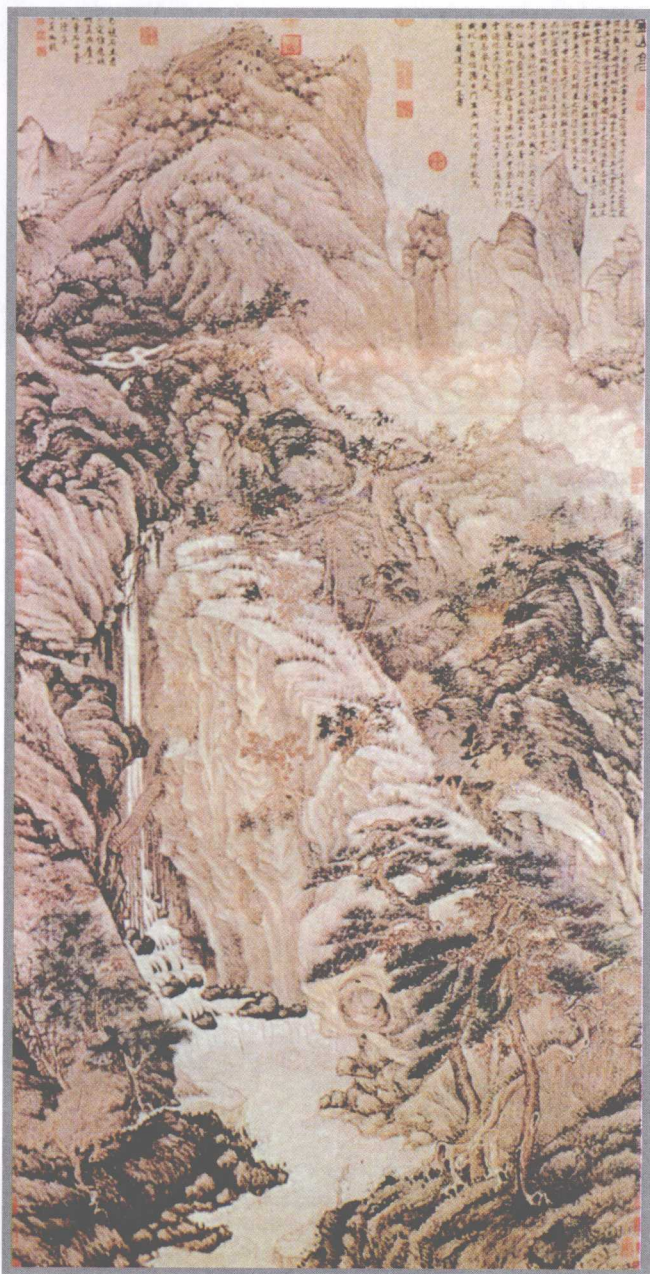

▲ 故宫（明、清）

◀ 龙门石窟卢舍那大佛(唐)

▼ 庐山高图(明·沈周)

▼ 舞蹈纹彩陶盆(新石器时代)

译 序

北京语言大学是全国规模最大、历史最悠久的对外汉语教学基地,拥有全国实力最雄厚的教材编写队伍。北京语言大学出版社出版的汉语教材,在全国各大院校中广泛使用。中央民族大学近10年来不仅在对外汉语教学中使用,而且在对维吾尔族等少数民族学生的汉语教学中也广泛引用这些精品教材,取得了很好的效果,得到了师生的好评。这次《中华文化》一书译成维吾尔文并出版,是维吾尔族文化生活中的一件喜事。众所周知,维吾尔族已有1000多年的学习汉语、使用汉语的历史。早在8~9世纪新疆别什巴里克的维吾尔族学者僧古萨里(Singqu Sali)就把中国古典佛教名著《玄奘传》、《金光明最胜王经》译成了维吾尔文。此外,历史上很多学者还翻译了很多著作,编纂了多部大型辞书,用汉语创作了文学作品,也就是说我们具有学习汉语的好传统。总而言之,近100年来,汉学、翻译学已成为新疆社会科学领域的最重要、最有现实意义的一门学科。党中央提出了西部大开发的战略号召,这样给新疆各族人民创造了发展的新机会。时代的发展比我们想像的还快,科学发展纵横的广度和深度都比我们想像的还广、还深。因此,学习汉语显得更加重要了。《中华文化》是常销不衰的精品,只要我们努力学习,一定会在学习汉语上取得成功。

我们新疆各族人民都有很深的体会,新疆喀什、和田长大的汉族同志都会说一口流利的维吾尔语,同样,在内地长大的维吾尔族小孩也会说漂亮的汉语。这是为什么?就是因为语言环境,说明白一点就是文化环境在起着作用。在新疆,不是每位同志都有机会到北京或内地来学习汉语,而这本书就为大家提供了这样一个汉语文化环境。

学习一种语言与学习和了解这种语言所属的文化有着辩证的关系。语言是文化的象征,是文化的一种表现形式,所以我们要学习一种语言,当然要重视学习这种语言所属的文化。学习语言要和学习并了解文化相互作用,如果只是单纯地埋头学习语言而不重视学习和了解文化,就不能提高汉语水平。现在很多人虽然从小学到大学一直在学习汉语,但到毕业时也仅能勉强达到中级的程度,甚至有的人连中级也达不到。这些情况都说明,如果单纯地学习一种语言而忽视文化学习,就学不好这种语言。

近十年来,新疆维吾尔自治区在汉语教学上取得了令人兴奋的成就,并取得了丰富的经验。但是时代不断前进,人们对语言学习的内容、方法和程度都有新的要求,其中最重要的一个内容就是文化知识的学习和掌握。

4月28日,江泽民总书记考察中国人民大学时强调“努力继承和弘扬中华民族的优秀文化,积极学习借鉴各国人民创造的有益文化成果。中华文化博大精

深,为人类文明进步做出了不朽的贡献。我们应结合时代精神加以继承和发展。”我们要继承和发扬中华文化,首先要了解和认识中华文化,就这一点来说,《中华文化》不仅是一本学生学习汉语的教材,而且又是一部最好的科普读物,因为新疆各族群众对祖国文化的了解是爱国主义的思想基础。如果一个人对祖国文化不了解,那又怎么能去爱她呢?所以无论是正在学汉语的同志,或已经学过一些汉语的同志,甚至对民考汉的同志来说,这本书都是最好的文化食粮。

《中华文化》包括31课,29个文化专题。可以说,本教材挑选的内容是中华民族文化精品中的精品。只要认真学习、掌握这些内容我们就不仅能学会汉语,而且对祖国文化也有所了解。作为一部教材,让读者又能学好汉语,又能了解、认识祖国文化,在这方面任何一本教材都代替不了《中华文化》。

原书书名为《中国文化》,每课内容由课文、注释(有英文翻译)、资料、提示、词汇(有汉语拼音和英文)、练习题等六部分组成。这次北京语言大学出版社根据国内少数民族汉语学习者的需要,对原书进行了改编,如有改编不彻底或不妥之处,还望广大读者批评指正。

新疆版中我们把注释和词汇的英文部分删去,增加了维吾尔语译文。翻译中我们也参考了英文译文,采用了“意译法”,而没有采用“直译法”。在注释和词汇的释译过程中,我们主要考虑了该词在本书上下文中的词汇意义。

《中华文化》内容很丰富,词语虽力求通俗易懂,但仍然有一些不太常见的词语,有的在现有的汉语—维吾尔语词典中也查不到,再加上我们水平有限,难免有错。我们诚恳地希望广大读者提出意见和建议。

这本书有一定难度,也考验着学习者的意志。假如一位青年用功好学,能够很顺畅地阅读、理解、翻译和讲解这本书的内容的话,对付社会上的各种考试就会易如反掌,“世上无难事,只怕有心人”。

最后,我作为一名汉语学习者,向北京语言大学出版社的同志和多年来在新疆和北京从事汉语教学的同志,表示崇高的敬意!

买提热依木·沙依提

于中央民族大学少数民族语言文学学院

2002年5月15日

ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىگە كىرىش سۆز

بېيجىڭ تىل-مەدەنىيەت ئۇنىۋېرسىتېتى مەملىكىتىمىزدىكى كۆلىمى ئەڭ چوڭ ، تارىخى ئەڭ ئۇزۇن بولغان خەنزۇ تىلى ئوقۇتۇش بازىسى بولۇپ ، مەملىكەت بويىچە ئەڭ كۈچلۈك دەرسلىك تۈزۈش قوشۇنىغا ئىگە . بېيجىڭ تىل-مەدەنىيەت ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى نەشر قىلغان دەرسلىكلەر مەملىكىتىمىزنىڭ ھەرقايسى ئالىي مەكتەپلىرىدە كەڭ كۆلەمدە قوللىنىلىپ كەلدى . مەركىزىي مىللەتلەر ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئون يىلدىن بويان خاس چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارغا ئەمەس ، بەلكى مەملىكەت ئىچىدىكى ئۇيغۇر قاتارلىق ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ خەنزۇ تىلى ئوقۇتۇشىدىمۇ بېيجىڭ تىل-مەدەنىيەت ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى نەشر قىلغان سەرخىل دەرسلىكلەر كەڭ كۆلەمدە قوللىنىلىپ ، ياخشى ئۈنۈم ھاسىل قىلىندى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇغۇچىلارنىڭ ناھايىتى ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى . «جۇڭخۇا مەدەنىيىتى» نىڭ ئۇيغۇرچە ئىزاھلىق نۇسخىسىنىڭ نەشر قىلىنىشى ئۇيغۇرلارنىڭ مەدەنىيەت ھاياتىدىكى خۇشاللىنارلىق بىر ئىش . ھەممەيلەنگە مەلۇمكى ، ئۇيغۇرلار مىڭ يىلدىن ئارتۇق خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش ۋە قوللىنىش تارىخىغا ئىگە . 9-8-ئەسىرلەردىلا شىنجاڭ باشبالىقلىق ئۇيغۇر ئالىمى سىڭقۇسەلى جۇڭگونىڭ داڭلىق قەدىمكى بۇددىزم ئەسىرى «شۈەنجۈاڭنىڭ تەرجىمىھالى» ، «ئالتۇن يارۇق» قاتارلىقلارنى قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلغان . ئۇندىن باشقا تارىختا نۇرغۇن خەنزۇچە كىتابلار ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ، خەنزۇچە-ئۇيغۇرچە چوڭ تىپتىكى لۇغەتلەر تۈزۈلگەن ، ھەتتا ئۇيغۇر ئالىملار خەنزۇچە ئەدەبىي ئەسەرلەرنى يازغان . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، ئۇيغۇرلار خەنزۇچە ئۆگىنىش ئەنئەنىسىگە ئىگە . گەپنىڭ قىسقىسى ، يېقىنقى يۈز يىلدىن بويان خەنزۇشۇناسلىق ۋە تەرجىمىشۇناسلىق شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتىدىكى ئەڭ مۇھىم ۋە ئەڭ رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە پەن بولۇپ شەكىللەندى . ھازىر پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى غەربىي ئېچىشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك تەدبىرنى ئوتتۇرىغا قويدى ، بۇ ھال شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىگە تەرەققىي قىلىشنىڭ يېڭى پۇرسىتىنى يارىتىپ بەردى . دەۋرنىڭ تەرەققىياتى بىزنىڭ قىياسىمىزدىنمۇ تېز ، ئىلىم-پەن تەرەققىياتىنىڭ كۆلىمى ۋە چوڭقۇرلۇقى بىزنىڭ تەسەۋۋۇرىمىزدىكىدىنمۇ كەڭ ۋە چوڭقۇر بولۇۋاتىدۇ . شۇنىڭ ئۈچۈن ، خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش ئېھتىياجىمىز كۈندىن-كۈنگە ئاشماقتا . «جۇڭخۇا مەدەنىيىتى» ئۇزۇندىن بويان ئەڭ كۆپ سېتىلغان سەرخىل ئەسەر ، بىز پەقەت تىرىشىپ ئۆگىنىدىغانلا بولساق ، خەنزۇ تىلى ئۆگىنىشتە جەزمەن مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلەيمىز .

شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقلىرىدە مۇنداق بىر چوڭقۇر چۈشەنچە بار : شىنجاڭنىڭ قەشقەر ، خوتەن رايونلىرىدا ئۆسكەن خەنزۇ يولداشلار قەشقەر ياكى خوتەن تەلەپپۇزىدا راۋان سۆزلىيەلەيدۇ . شۇنىڭغا ئوخشاشلا ئىچكى ئۆلكىلەردە چوڭ بولغان ئۇيغۇر ئۆسمۈرلىرىمۇ خەنزۇ تىلىدا راۋان سۆزلىيەلەيدۇ . بۇ نېمە ئۈچۈن ؟ بۇنىڭدا ئاساسلىقى ، تىل شارائىتى مۇھىم رول ئوينىغان . تېخىمۇ ئوچۇقراق ئېيتقاندا ، مەدەنىيەت شارائىتى چوڭ رول ئوينىغان . شىنجاڭدىكى ھەممە يولداشلارنىڭ بېيجىڭ ياكى ئىچكى ئۆلكىلەرگە كېلىپ خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش پۇرسىتىگە ئېرىشەلشى مۇمكىن ئەمەس . قۇلغىزلاردىكى بۇ كىتاب سىزلەرگە مانا مۇشۇنداق تىل-مەدەنىيەت شارائىتىنى يارىتىپ بېرەلەيدۇ . بىر تىلنى ئۆگىنىش بىلەن شۇ تىل تەۋە بولغان مەدەنىيەتنى ئۆگىنىش-بىلىش ئوتتۇرىسىدا دېئالېكتىك مۇناسىۋەت بار . تىل—مەدەنىيەتنىڭ سىمۋولى ، مەدەنىيەتنىڭ بىر خىل ئىپادىلىنىش شەكلى . شۇڭا ، بىز بىر تىلنى ئۆگىنىشكە كىرىشىدىكەنمىز ، ئەلۋەتتە شۇ تىل تەۋە بولغان مەدەنىيەتنىمۇ ئۆگىنىشكە ئەھمىيەت بېرىشىمىز لازىم . تىل ئۆگىنىش بىلەن مەدەنىيەتنى ئۆگىنىش - بىلىش بىر-بىرىگە

تۈرتكە بولىدۇ. ئەگەر نوقۇل تىل ئۆگىنىشكەلا بېرىلىپ، مەدەنىيەتنى ئۆگىنىشكە، بىلىشكە ئەھمىيەت بەرمىگەندە خەنزۇ تىلى سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرگىلى بولمايدۇ. ھازىر بەزى ئوقۇغۇچىلار باشلانغۇچ مەكتەپتىن تارتىپ تاكى ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەنگە قەدەر ئىزچىل خەنزۇچە ئۆگىنىپ كەلگەن بولسىمۇ، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن خەنزۇ تىلى سەۋىيە سىناش ئىمتىھانىنىڭ ئوتتۇرا دەرىجىسىدىن ئاران ئۆتۈۋاتىدۇ، ھەتتا بەزىلىرى تېخى ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئىمتىھاندىنمۇ ئۆتەلمەيۋاتىدۇ. ئوخشاشلا ئۇدا تۆت-بەش يىل ئىنگلىز تىلى ئۆگەنگەن ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئىنگلىز تىلىنىڭ 4-دەرىجىلىك ئىمتىھانىدا لايىقەتسىز بولغانلارمۇ خېلى كۆپ. بۇ مۇنداق بىر قائىدىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ: ئەگەر نوقۇل تىل ئۆگىنىپ، مەدەنىيەت ئۆگىنىشكە ئەھمىيەت بەرمىگەندە، تىلنى ياخشى ئۆگەنگىلى بولمايدۇ.

يېقىنقى ئون يىلدىن بويان، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى خەنزۇ تىلى ئوقۇتۇش ئىشلىرىدا كۆزگە كۆرۈنەرلىك مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلدى، شۇنداقلا مول تەجرىبە توپلاندى. لېكىن، دەۋر توختىماي ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە، كىشىلەرنىڭ تىل ئۆگىنىشتىكى مەزمۇن، ئۇسۇل-چارە ۋە سەۋىيىگە بولغان ئېھتىياجى كۈنسايىن ئۆزگىرىپ، چوڭقۇرلىشىپ بارماقتا. تىل ئۆگىنىشتە ئەڭ مۇھىم مەزمۇننىڭ بىرسى— مەدەنىيەت بىلىملىرىنى ئۆگىنىش ۋە ئىگەللەشتىن ئىبارەت.

4- ئاينىڭ 28- كۈنى، باش شۇجى جياڭ زېمىن جۇڭگو خەلق ئۇنىۋېرسىتېتى (جۇڭگو رېنمىن داشۆ) نى كۆزدىن كەچۈرگەندە: «جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئىلغار مەدەنىيىتىگە تىرىشىپ ۋارىسلىق قىلىشىمىز ۋە ئۇنى ئەۋج ئالدۇرۇشىمىز، ھەرقايسى ئەل خەلقلىرى ياراتقان مەدەنىيەت مېۋىسىنىڭ پايدىلىق تەرەپلىرىنى تىرىشىپ ئۆگىنىشىمىز ۋە ئۆرنەك قىلىشىمىز لازىم. جۇڭخۇا مەدەنىيىتىنىڭ مول روھى ئىنسانلار مەدەنىيىتىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن قوشۇلغان ئۆچمەس تۆھپىدۇر. بىز دەۋر روھىغا بىرلەشتۈرۈپ ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلىشىمىز ۋە ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرۇشىمىز لازىم» دەپ تەكىتلىدى. بىز جۇڭخۇا مەدەنىيىتىگە ۋارىسلىق قىلىمىز، ئۇنى راۋاجلاندۇرىمىز دەيدىكەنمىز، ئالدى بىلەن جۇڭخۇا مەدەنىيىتىنى ئۆگىنىشىمىز، بىلىشىمىز لازىم. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، «جۇڭخۇا مەدەنىيىتى» نوقۇل ھالدا خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش دەرسلىكى بولۇپلا قالماي، بەلكى ئۇ پەننى ئومۇملاشتۇرۇشنىڭ ئەڭ ياخشى ئوقۇشلۇقى. شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ۋەتىنىمىزنىڭ مەدەنىيىتىنى ياخشى ئۆگىنىش ۋە بىلىش ۋەتەنپەرۋەرلىكنىڭ ئىدىيىۋى ئاساسى. ۋەتىنىمىزنىڭ مەدەنىيىتىنى چۈشەنمەي، بىلىمەي تۇرۇپ، قانداقمۇ ۋەتەنپەرۋەرلىكتىن ئېغىز ئاچقىلى بولسۇن؟ شۇنىڭ ئۈچۈن، مەيلى يېڭىدىن خەنزۇ تىلىنى ئۆگىنىشنى باشلىغانلار ئۈچۈن بولسۇن، مەيلى خەنزۇ تىلىدا خېلى يۇقىرى سەۋىيىگە ئېرىشكەنلەر ئۈچۈن بولسۇن، ھەتتا كىچىكىدىن باشلاپ خەنزۇ مەكتەپلىرىدە ئوقۇغانلار ئۈچۈن بولسۇن بۇ كىتابتىكى بىلىم ھەممەيلەنگە ياخشى مەنەۋى ئوزۇق بولالايدۇ.

«جۇڭخۇا مەدەنىيىتى» 31 دەرس، 29 مەدەنىيەت تېمىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. بۇ دەرسلىككە تاللاپ كىرگۈزۈلگەن مەزمۇنلار جۇڭخۇا مەدەنىيىتىنىڭ ئەڭ سەرخىللىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، تىرىشىپ ئۆگىنىپ، مۇشۇ مەزمۇنلارنى ياخشى ئىگىلەيدىغانلار بولساق، خەنزۇ تىلىنى ئۆگىنىشتە ياخشى نەتىجىگە ئېرىشىپلا قالماستىن، بەلكى ۋەتىنىمىزنىڭ مەدەنىيىتىنىمۇ خېلى ياخشى چۈشىنەلەيدىغان بولىمىز. دەرسلىك بولۇش سۈپىتى بىلەن ئوقۇرمەنلەرنىڭ ھەم خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش، ھەم جۇڭخۇا مەدەنىيىتىنى ئۆگىنىش، ئىگەللىشى ئۈچۈن ئېيتقاندا، ھازىرغىچە نەشر قىلىنغان ھەرقانداق بىر دەرسلىكنى «جۇڭخۇا مەدەنىيىتى» نىڭ ئورنىغا دەسسەتكىلى بولمايدۇ.

ئەسلى كىتابتىكى ھەر بىر دەرس مەزمۇنى تېكىست، ئىزاھ (ئەسلىدە ئىنگلىزچە تەرجىمىسى بېرىلگەن)، ماتېرىيال، كۆرسەتمە، سۆزلۈك (خەنزۇچە تەلەپپۇزنىڭ ترانسكرىپسىيىسى، ئىنگلىزچە تەرجىمىسى بېرىلگەن) ۋە مەشىق قاتارلىق ئالتە قىسمىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. بۇ قېتىم بېيجىڭ

تىل-مەدەنىيەت ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى مەملىكەت ئىچىدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش ئېھتىياجىغا ئاساسەن ئەسلىدىكى كىتابنى قايتا تۈزەتتى ، تۈزىتىش جەريانىدا ئۆزۈل-كېسىل بولمىغان ، مۇۋاپىق بولمىغان تەرەپلەرگە قارىتا ئوقۇرمەنلەرنىڭ تەنقىد ۋە تەكلىپ بېرىشىنى قىزغىن قارشى ئالدى . ئۇيغۇرچە نۇسخىدا بىز ئەسلى كىتابنىڭ ئىزاھ ۋە سۆزلۈكتىكى ئىنگلىزچە تەرجىمىسىنى چىقىرىۋېتىپ ، ئۇرۇنغا ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىنى قوشتۇق ، ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىدە ئەسلى كىتابتىكى ئىنگلىزچە تەرجىمىسىدىنمۇ پايدىلاندى . تەرجىمىدە «ئەينەن تەرجىمە» ئۇسۇلى قوللىنىلماي ، «مەنەن تەرجىمە» ئۇسۇلى قوللىنىلدى . ئىزاھ ۋە سۆزلۈكنىڭ تەرجىمىسىدە شۇ ئىزاھلانماقچى بولغان سۆز-ئىبارلەرنىڭ مۇشۇ تېكىستتىكى مەنىسى ئاساس قىلىندى .

«جۇڭخۇا مەدەنىيىتى» نىڭ مەزمۇنى مول ، مەنىسى ناھايىتى چوڭقۇر ، سۆزلۈكلىرى چۈشىنىشلىك بولسىمۇ ، لېكىن كۆپ قوللىنىلمايدىغان ، بولۇپمۇ خەنزۇچە-ئۇيغۇرچە لۇغەتتە ئۇچرىمايدىغان سۆز-ئىبارلەر خېلى كۆپ ئىكەن ، ئۇنىڭ ئۈستىگە سەۋىيىمىز چەكلىك بولغاچقا ، تەرجىمىدە خاتا كەتكەن ياكى نۇقسانلىق جايلار بولۇشى مۇمكىن ، ئوقۇرمەنلەر بولۇپمۇ ئوقۇتقۇچى-ئۇستازلارنىڭ تەنقىدى پىكر-تەكلىپ بېرىشىنى چىن كۆڭلىمىزدىن قىزغىن قارشى ئالىمىز .

ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا ، بۇ كىتابنىڭ مۇئەييەن قىيىنلىق دەرىجىسى بار . بۇ ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۆگىنىش ئىرادىسىنى سىنايدىغان بىر ئوقۇشلۇق . مۇبادا ، بىر ياش بۇ كىتابتىكى مەزمۇنلارنى قېتىرقىنىپ ئۆگىنىپ ، راۋان ئوقۇيالايدىغان ، چۈشىنەلەيدىغان ، چۈشەندۈرەلەيدىغان ، تەرجىمە قىلالايدىغان بولسا ، بۇ ياش ئۈچۈن جەمئىيەتتىكى ھەرقانداق سىناق-ئىمتىھانلار ھېچگەپ ئەمەس . «قىيىن ئىش يوق ئالەمدە ، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە» .

مەن ئۆزۈم خەنزۇ تىلى ئۆگەنگۈچى بولۇش سۈپىتىم بىلەن بېيجىڭ تىل-مەدەنىيەت ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتىدىكى بارلىق يولداشلارغا ، كۆپ يىللاردىن بۇيان شىنجاڭ ۋە بېيجىڭدا خەنزۇ تىلى ئوقۇتۇشتەك شەرەپلىك ئىش بىلەن شۇغۇللانغان بارلىق ئۇستازلارغا چىن كۆڭلۈمدىن ئېھتىرام بىلدۈرمىەن .

مەركىزىي مىللەتلەر ئۇنىۋېرسىتېتى ئاز سانلىق مىللەتلەر تىل-ئەدەبىيات ئىنستىتۇتى

مۇھەممەت رەھىم سايىت

2002-يىلى 5-ئاينىڭ 15-كۈنى

目 录

译序	(I)
一 中国地理概观	(1)
资料 黄河	(5)
中国十大风景名胜	(6)
二 中国古代神话	(11)
资料 古代神话原文	(15)
四则著名古代神话	(16)
三 汉字	(20)
资料 甲骨文是怎样发现的	(25)
象形字欣赏	(26)
有趣的会意字	(26)
四 中国少数民族	(30)
资料 有趣的族名	(35)
少数民族最多的省份	(35)
傣族泼水节	(35)
五 中国人的姓氏和名字	(39)
资料 中国姓李的最多	(43)
六 中国的农业	(47)
资料 中国的主要粮食作物和蔬菜品种	(51)
两千年前的水利工程——都江堰	(52)
七 孔子	(56)
资料 孔子论学六则	(60)
曲阜孔庙	(61)
八 中国龙	(65)
资料 龙生九子	(68)
故宫里的龙	(69)
龙的故事	(69)
龙的成语	(70)
九 万里长城	(73)
资料 烽火台	(78)
孟姜女的故事	(78)
十 秦始皇陵兵马俑	(82)
资料 神秘的秦始皇陵	(86)
秦陵兵马俑坑里共有多少宝物	(87)

	兵马俑是怎样制作的·····	(87)
	中外名人评价兵马俑·····	(87)
十一	中国古代四大发明·····	(91)
	资料 古代中国向西方输出的科学技术·····	(95)
	郑和下西洋·····	(96)
十二	中国石窟艺术·····	(100)
	资料 中国的十大石窟·····	(104)
	佛教·····	(105)
十三	中国古代历法·····	(109)
	资料 干支纪年·····	(114)
	二十四节气一览表·····	(115)
	郭守敬·····	(116)
十四	民间传统节日(一)·····	(119)
	资料 “年”的传说·····	(122)
	春联·····	(122)
十五	民间传统节日(二)·····	(126)
	资料 屈原和《楚辞》·····	(129)
	咏月诗词·····	(130)
十六	丝绸之路·····	(134)
	资料 中国丝绸·····	(138)
	玄奘取经·····	(139)
十七	中国陶瓷·····	(143)
	资料 唐三彩·····	(148)
	哥窑的故事·····	(148)
	海上陶瓷之路·····	(149)
十八	中国烹调·····	(152)
	资料 中国名菜·····	(155)
	中国宴席是怎样进行的·····	(156)
十九	茶与饮茶·····	(159)
	资料 功夫茶·····	(163)
	龙井茶的传说·····	(163)
二十	中国酒·····	(167)
	资料 中国名酒·····	(171)
	诗一首·····	(172)
二十一	中国古代诗歌(一)·····	(176)
	资料 诗歌欣赏·····	(180)
二十二	中国古代诗歌(二)·····	(183)
	资料 诗词欣赏·····	(187)

二十三	中国古代小说·····	(191)
	资料 曹雪芹和《红楼梦》·····	(195)
	古代著名小说书目选介·····	(195)
二十四	中国画·····	(200)
	资料 两幅古老的长沙楚墓帛画·····	(206)
	齐白石画《蛙声十里出山泉》·····	(207)
	清明上河图·····	(207)
二十五	中国书法艺术·····	(211)
	资料 古代书法家的故事·····	(216)
	西安碑林·····	(217)
二十六	京剧·····	(220)
	资料 京剧是怎样形成的·····	(225)
	京剧表演艺术大师梅兰芳·····	(226)
二十七	中国古代建筑·····	(230)
	资料 古代建筑欣赏·····	(234)
二十八	故宫·····	(239)
	资料 太和殿大典·····	(244)
	故宫收藏的珍贵文物·····	(244)
二十九	中国古典园林·····	(248)
	资料 苏州园林·····	(252)
	承德避暑山庄·····	(253)
三十	中国医药学·····	(257)
	资料 独特的针灸疗法·····	(261)
	常用穴位简介·····	(262)
	李时珍和《本草纲目》·····	(262)
三十一	武术·····	(266)
	资料 太极拳·····	(270)
附 录	中国历史年代简表·····	(273)

一 中国地理概观

在世界东方,有一个历史悠久、文化灿烂的文明古国——中国。

中国在亚洲大陆东南部,东南面临太平洋,是一个有着辽阔国土、多种地形、众多河湖、秀丽风光的国家。

辽阔的国土

中国的陆地面积大约有 960 万平方公里,差不多和欧洲一样大,居世界第三位。从中国最北端的漠河到最南端的曾母暗沙,有 5500 多公里,当北方进入万里雪飘的寒冬季节时,南方的海岛上还是赤日炎炎的盛夏景象;从最东端的黑龙江与乌苏里江汇合处到最西端的帕米尔高原,有 5000 多公里,时差 4 个小时,当东海渔民迎着朝阳出海捕鱼时,帕米尔高原的牧民还在深夜中睡觉呢。

冬季寒冷的黑龙江省

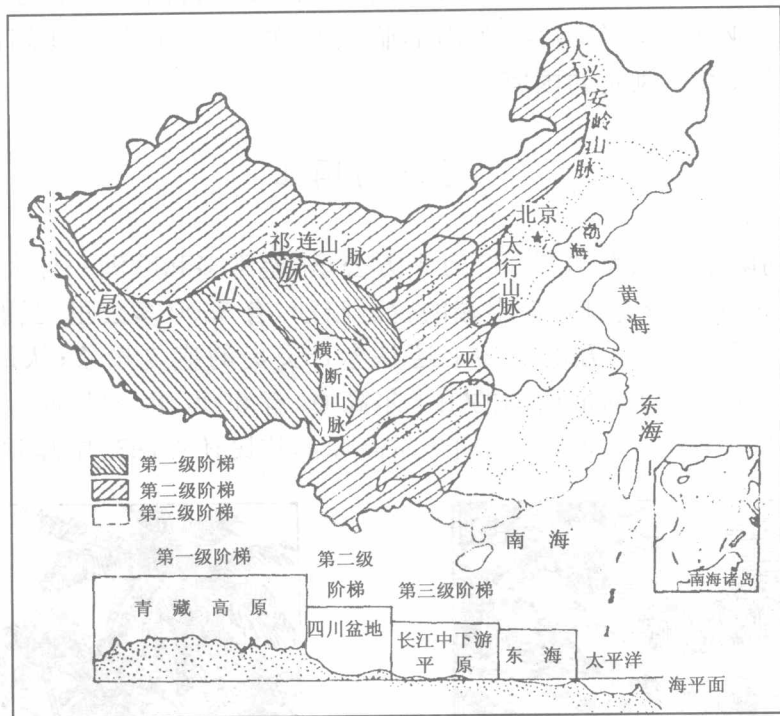
冬季温暖的海南省

中国的大海非常辽阔,渤海、黄海、东海、南海连成一片,环绕在中国大陆的东南。

在这片辽阔的土地上,有 32 个省、自治区和直辖市,居住着 12.2 亿^①勤劳勇敢的中国各族人民。

多样的地形

打开中国地图,会看到很多高原、山脉、盆地、平原、沙漠、江河和湖泊,而且还会发现,中国地形是西高东低,就像一座阶梯,由西向东,级级降低。

中国地形阶梯分布示意图

第一阶梯是中国西南部的青藏高原。青藏高原是世界上最高的地方,平均高度 4500 米,被称作“世界屋脊”。8848 米高的世界最高峰珠穆朗玛峰就在青藏高原上。高原上矗立着很多高大的雪山,它们是很多大河的源头。高原上还有很多湖泊和盆地。

在高 1000~2000 米的第二阶梯上,分布着内蒙古高原、黄土高原和云贵高原。内蒙古高原平坦宽广,野草茂盛,是中国最大的牧区。“天苍苍,野茫茫,风吹草低见牛羊”^②的诗句,形象地描绘了内蒙古高原的风光。黄土高原上覆盖着厚厚的黄土,奔腾的黄河从中间流过。云贵高原上奔流着许多大江大河,著名的黄果树瀑布就在这座高原上。青藏高原、内蒙古高原、黄土高原和云贵高原,被称作中国的四大高原。

在这级阶梯上还有塔里木盆地、准噶尔盆地和四川盆地,这三个盆地加上

第一阶梯上的柴达木盆地,被称作中国的四大盆地。中国最大的沙漠——塔克拉玛干沙漠在塔里木盆地中。

珠穆朗玛峰

黄果树瀑布

第三阶梯高度降到 1000 米以下,从北向南分布着三大平原——东北平原、华北平原、长江中下游平原。这三大平原是中国重要的农业区。在平原边缘有很多低山。东南沿海一带是人口最集中的地方,也是经济比较发达的地区。

壮丽的山河

中国是个多山的国家,在中国大地上矗立着几千座大大小小的山脉,山地面积占全国总面积的三分之二以上。喜马拉雅山、昆仑山、天山、秦岭、大兴安岭、太行山、祁连山、横断山,是中国著名的大山脉。

中国有很多大江大河,水利资源居世界第一位。中国的大多数江河由西向东流入海洋。长江是中国的第一大河,长 6300 公里,长度居世界第三位。长江水量很大,江水冬天也不结冰,可以四季航行大船,人们称长江是“黄金水道”。长江的三峡,山高峡窄,水流很急,是世界闻名的大峡谷。现在,这里正进行三峡水利工程^③建设。第二条大河

长江三峡

——黄河，长 5400 公里，黄色的河水滚滚向东流入大海。长江和黄河是中华民族摇篮。

中国著名的大河还有黑龙江、雅鲁藏布江、淮河等。新疆的塔里木河是中国最大的内流河（不流入海洋），流过干旱的沙漠，被称为“生命之河”。

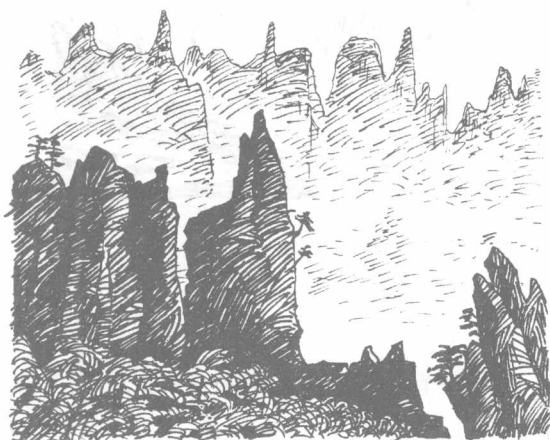
湖泊是中国大地上的明珠。中国的湖泊很多，面积在 100 平方公里以上的大湖就有 130 多个，大湖主要集中在长江中下游地区和青藏高原上。长江南面的鄱阳湖是最大的淡水湖，青藏高原上的青海湖是最大的咸水湖。

秀丽的风光

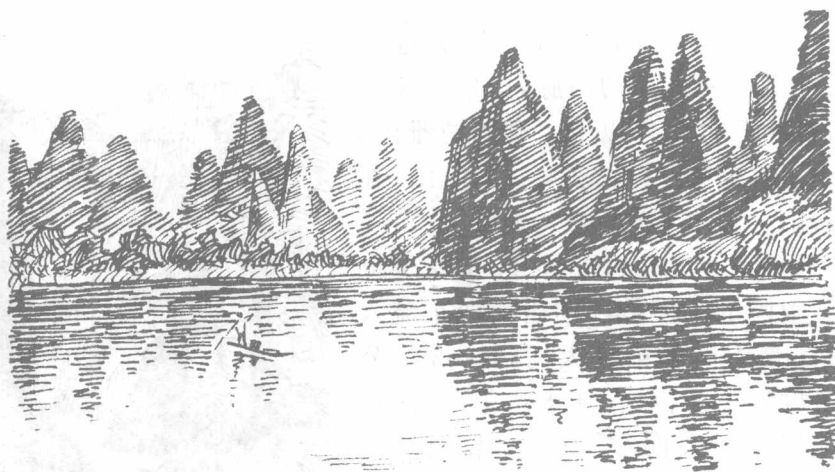
中国的山河绚丽多娇。壮丽的北国风光、秀丽的江南景色、雄伟的世界屋脊、广阔的西北沙漠，都给人带来强烈的美的感受。

中国有五大名山，人称“五岳”。它们是东岳泰山、西岳华山、北岳恒山、南岳衡山、中岳嵩山。在古代，皇帝常去五岳祭天祭地祭祖，所以五岳留存着很多文化古迹。五岳的景色很美，而且特点不同，如“泰山天下雄”、“华山天下险”、“衡山天下秀”等等。

被称为“天下第一奇山”的黄山，以怪石、云海、奇松、温泉组成了千变万化

黄山

桂林漓江山水

的天然美景。“五岳归来不看山，黄山归来不看岳”^④，是对黄山的高度评价。

“桂林山水甲天下”。桂林山青、水秀、洞奇、石美，如果坐船沿漓江游览，就好像到了仙境之中。

此外，杭州的西湖、台湾的日月潭、湖南的武陵源、云南西双版纳的热带风光，都是著名的游览风景区。中国有这么多的美丽景色，再加上众多历史文化古迹和现代建设成果的装点，就更加壮丽了。

注 释

① [12.2 亿] 见《1997 年中国人口统计年鉴》，中国统计出版社。

② «1 миллиард 220 миллионов» — «1997-йиллиқ نوپۇس ستاتىستىكا يىلنامىسى» (جۇڭگو ستاتىستىكا نەشرىياتى) غا قارالغۇ .

③ [天苍苍，野茫茫，风吹草低见牛羊] 中国古代民歌《敕勒歌》中的诗句。（详见 180 页）
② «زۇمرەتتەك تاۋلىنار كۆپكۆك ئاسمان، دالالار بىپايان، كۆرۈنمەيدۇ قاش، كۆرۈنۈپ قالدۇ سانسىز چارۋا-مال، يەلپۈسە شاماللار، ئوتلار ئەگسە باش» — جۇڭگونىڭ قەدىمكى زامان شېئىرى «تېلى قوشىقى» دىن ئېلىنغان (تەپسىلاتىنى 180-بەتتىن كۆرۈڭ) .

③ [三峡水利工程] 位于长江中游湖北省三斗坪。由拦河大坝、泄洪建筑物、水电站、通航建筑物等组成。现正在建设中。

③ «سەنشىا سۇ ئىنشائاتى قۇرۇلۇشى» — چاڭجياڭ دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا ئېقىمىدىكى خۇبېي ئۆلكىسىنىڭ سەندۇپىڭ دېگەن يېرىگە جايلاشقان بولۇپ، دەريا تۈسىمىسى، كەلكۈن چۈشۈرگىسى، سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى، سۇ قاتنىشى قۇرۇلۇشى قاتارلىقلاردىن تەركىب تاپقان. نۆۋەتتە قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىلماقتا .

④ [五岳归来不看山，黄山归来不看岳] 明代旅行家徐霞客赞美黄山的话语。

④ «قايتقىنىمدا ۋۇيۈنى كېزىپ، باشقا تاغقا قالغىغاي ھەۋەس، سەيلە قىلىپ يانسام خۇاڭشەندىن، ۋۇيۈڭمۇ دەيمەن بولدى، بەس» — مىڭ سۇلالىسىدىكى سەيياھ شۈي شياكېننىڭ خۇاڭشەن تېغىنى مەدھىيىلەپ ئېيتقانلىرى . (ۋۇيۈ — بەش تاغ دېگەن مەنىدە — ت)

资 料

黄 河

黄河是中国的第二条大河。黄河发源于青海省巴颜喀拉山的北坡，经青海、四川、甘肃、宁夏、内蒙古、山西、陕西、河南、山东 9 个省、自治区，流入渤海，全长 5464 公里。从地图上看，黄河就像一条黄色的巨龙飞腾在中国的北方。

大家都知道黄河的水是黄色的。其实，在黄河上游，河水是很清澈的，黄河水变黄，是在中游。中游地区是著名的黄土高原，奔腾的河水把大量的黄土冲刷到河里，加上夏天暴雨的冲刷，河水就变成黄色的泥流了。黄河是世界上含沙量最大的一条大河，平均每立方米的河

水含 37 公斤泥沙。过去流传的“一碗水，半碗泥”的说法，形象地反映了黄河含沙量之大。黄河每年要把大量泥沙带到下游，其中有 4 亿吨泥沙沉积在河底，时间一长，下游的河道就成为高出两岸平地的“地上河”。过去，凶猛的黄河水常常冲破堤岸，造成水灾。1949 年以前的 2000 年间，黄河决口泛滥 1500 多次，形成了“三年两次决口”的局面。中华人民共和国成立以后，中国人民进行了大规模的治理、开发黄河的工作：在下游加固黄河大堤，引水灌田；在上游造林种草，实现水土保持；在上中游建立大型水利枢纽和中小型水电站。今天，多灾多难的黄河已经发生了巨大的变化，但是，治理黄河的工作仍然是很艰巨的。

黄河是中华民族的摇篮。滚滚东流的黄河带来了土地肥沃的平原、水草丰美的牧场，很适合人类的农业和牧业生产。中华民族的祖先很早就黄河流域生活了，陕西省蓝田县在 80 万年前就出现了原始人的足迹，西安半坡村遗址是 6000 多年前的母系氏族的村落，中原各族人民的祖先黄帝生活和活动的地区也在黄河流域。古代，在大多数时间里，黄河流域是中国政治、经济和文化的中心，许多朝代的都城，如安阳、长安（西安）、洛阳、咸阳、开封都在黄河的身旁，这些地方有数不清的名胜古迹。几千年来，勤劳勇敢的中国人民，在黄河流域创造了灿烂的历史和文化，今天，这种创造仍然在继续之中。

中国十大风景名胜

1985 年《中国旅游报》举办了中国十大风景名胜评比活动，中选的十大风景名胜是：

1. 万里长城	6. 安徽黄山
2. 桂林山水	7. 长江三峡
3. 杭州西湖	8. 台湾日月潭
4. 北京故宫	9. 承德避暑山庄
5. 苏州园林	10. 秦陵兵马俑

除了这十大风景名胜以外，还有十一处风景名胜得票也很高，它们是：

1. 江苏无锡太湖	7. 甘肃敦煌莫高窟
2. 北京颐和园	8. 新疆天山天池
3. 山东泰山	9. 西藏拉萨布达拉宫
4. 四川峨眉山	10. 广西肇庆七星岩
5. 江西庐山	11. 陕西华山
6. 贵州黄果树瀑布	

列入世界自然和文化遗产 名录的中国风景名胜区

到 2001 年为止，中国已有 28 个著名风景名胜区先后被联合国教科文组织列入世界自然和文化遗产名录。